

El llenguatge Destre i sinistre

Actualment no és sinó en llenguatge molt elevat, o potser caldria dir molt afectat, que podem usar encara els adjectius destre i sinistre amb el seu valor primitiu de dret i esquerre respectivament. Referint-nos fins i tot a les mans, si parlàvem de la dextra interpretariem potser que hom fa referència a la mà hàbil i si esmentàvem la mà sinistra s'entendria més aviat que es vol significar la mà atziaga o funesta.

Vet ací, doncs, el reflex, en el llenguatge, d'un món de dretans, d'una comunitat humana en què una gran majoria és més hàbil amb la mà dreta que no amb l'esquerra: destre i destresa són sinònims de traçut i tracs i maldestre de poca-traça i de qui té traça amb totes dues mans diem que és ambidextre. I, d'altra banda, sinistre resulta sinònim de funest, malastruc, fatidic... Notem, també, el nostre substantiu dextral que deu el nom al fet de fer-se anar —genersliment— amb la mà dextra.

Comprovem, però, que el castellà sembla haver tret més conseqüències idiomàtiques que no pas el català del fet que els dretans superen, de bon tros, els esquerrans. I així ha creat el verb «adiestrar» que significa «fer adquirir traça o habilitat (a algú)», i del qual no tothom aconsegueix de trobar l'equivalent català. Curiosament, aquest equivalent és ensinistrar que podríem fàcilment fer derivar de sinistre cosa que representaria una suggerent oposició etimològica amb el castellà que permetria tota mena d'especulacions. Però Moll ens diu que aquesta etimologia de ensinistrar és poc probable, ja que segons Spitzer provindria d'un creuament dels verbs llatins «insignare» i «addextrare». Qui s'hagués enllaminat amb les possibilitats d'especulació que aquesta oposició permetria, pot comptar, tanmateix, amb la base d'un fet de llenguatge inqüestionable: l'expressió tenir molta mà esquerra que significa, realment, tenir habilitat, tacte, diplomàcia, capacitat de maniobra, etc.

Notem, encara, la locució a tort i a dret que és la que deu correspondre més exactament a la del castellà «a diestro y siniestro», que algú ens etziba algun cop sense mirar-s'hi gaire: totes dues comporten, efectivament, una idea inicial de lloc indiscriminat, que s'estén tot seguit a la irreflexió de caire més general.

Albert Jané